

انواع روش های ارزیابی موجودی کالا در حسابداری

موجودی کالا یکی از مهم ترین دارایی ها و اجزای صورت های مالی هر شرکت بازرگانی یا تولیدی است که اثرات زیادی بر گزارش های مالی دارد. در واقع، هیچ سرفصلی از حساب ها به اندازه موجودی های مواد و کالا بر صورت های مالی تأثیرگذار نیست و این موضوع حساسیت بالای گزارشگری و حسابداری ارزیابی موجودی کالا و مواد را مشخص می کند. مدیریت صحیح موجودی کالا نه تنها برای بهینه سازی استفاده از این دارایی ضروری است، بلکه برای جلوگیری از هزینه های تأمین مالی غیرقابل جبران و کاهش فروش نیز اهمیت ویژه ای دارد.

نگهداری بیش از حد موجودی ها می تواند هزینه های اضافی برای واحد تجاری به همراه داشته باشد؛ در حالی که نگهداری کمتر از حد مطلوب نیز ممکن است منجر به از دست رفتن مشتریان و کاهش فروش شود. بنابراین شناخت روش های ارزیابی موجودی کالا و انتخاب روش مناسب برای هر کسب و کار اهمیت بالایی دارد.

تعریف ارزیابی موجودی کالا

ارزیابی موجودی کالا یکی از ارکان های حیاتی در حسابداری است که به شرکت ها کمک می کند تا ارزش موجودی های فروش نرفته خود را در زمان تهیه صورت های مالی

مشخص کنند. این فرآیند نه تنها بر ترازنامه بلکه بر تمام گزارش‌های مالی تأثیر عمیقی دارد، چرا که حسابداران برای ارائه یک تصویر دقیق از وضعیت مالی شرکت به داده‌های صحیح و به‌روز نیاز دارند. هنگامی که ارزش موجودی کالا نادرست باشد، می‌تواند اثرات منفی زیادی بر تولید و سودآوری داشته باشد و حتی باعث بروز مشکلات اساسی در مدیریت مالی کسب‌وکار شود.

موجودی کالا، به عنوان یکی از بزرگ‌ترین دارایی‌ها در شرکت‌ها، تأثیر مستقیمی بر وضعیت مالی آن‌ها دارد. به همین دلیل، ارزیابی صحیح و به‌موقع این موجودی‌ها نه تنها جنبه مالی دارد، بلکه به کنترل دقیق و برنامه‌ریزی مؤثر در استفاده از این دارایی‌ها کمک می‌کند. شرکت‌ها باید سیستم‌های پیشرفته‌ای برای ارزیابی موجودی کالا داشته باشند تا در هر زمان از مقدار و ارزش موجودی‌های خود اطلاع داشته باشند و بتوانند تصمیمات مالی بهینه‌ای اتخاذ کنند. این اطلاعات کمک می‌کند تا از نگهداری اضافی موجودی (که هزینه‌های مالی زیادی به همراه دارد) یا کمبود موجودی (که می‌تواند به از دست دادن مشتری و کاهش فروش منجر شود) جلوگیری شود.

در نهایت، انتخاب روش‌های ارزیابی مناسب برای موجودی کالا و استفاده صحیح از این روش‌ها، به شرکت‌ها امکان می‌دهد تا بهترین بهره‌برداری را از موجودی‌های خود داشته باشند و از اثرات منفی احتمالی بر صورت‌های مالی خود جلوگیری کنند.

مراحل ارزیابی موجودی کالا

مراحل ارزیابی موجودی کالا در پایان دوره یکی از بخش‌های حیاتی در حسابداری است که به کسب‌وکارها کمک می‌کند تا از صحت گزارش‌های مالی خود اطمینان حاصل کنند. این فرآیند شامل دو مرحله اصلی است که هر کدام اهمیت زیادی دارند.

اولین مرحله، تعیین مقدار واقعی موجودی کالا است. برای انجام این کار، هر مؤسسه باید در پایان دوره مالی به انبارگردانی بپردازد. این امر شامل شمارش تمامی کالاهای تحت مالکیت مؤسسه است، حتی اگر در انبار مؤسسه موجود نباشند. به این معنا که کالاهای موجود در انبار، کالاهای موجود در شعب و نمایندگی‌ها، کالاهای امانی مؤسسه نزد دیگران و کالاهایی که خریداری شده‌اند، اما هنوز در اختیار مؤسسه قرار نگرفته‌اند، باید به دقت شمارش شوند.

دومین مرحله، تعیین بهای تمام‌شده به ازای هر واحد از موجودی کالا است. در این مرحله، بهای تمام‌شده هر واحد از کالای موجود محاسبه شده و در تعداد کل موجودی واقعی ضرب می‌شود تا ارزش کل موجودی کالا محاسبه شود. به دلیل نوسانات قیمت کالاها در طول زمان، محاسبه بهای تمام‌شده می‌تواند یکی از چالش‌های پیچیده برای حسابداران باشد، چرا که قیمت‌ها ممکن است در بازه‌های مختلف زمانی تغییرات زیادی داشته باشند.

در نهایت، این مراحل ارزیابی موجودی کالا به کسب‌وکارها کمک می‌کند تا یک ارزیابی دقیق از وضعیت موجودی‌های خود داشته باشند و این اطلاعات برای تهیه گزارش‌های مالی صحیح و برنامه‌ریزی‌های تجاری حیاتی است. روش‌های ارزیابی موجودی کالا تنوع بسیار زیادی دارند و در ادامه به معرفی تعدادی از آنها خواهیم پرداخت.

روش‌های ارزیابی موجودی کالا در سیستم ادواری

در سیستم ادواری، برای ارزیابی و محاسبه موجودی کالا، روش‌های مختلفی وجود دارد که هر کدام ویژگی‌ها و کاربردهای خاص خود را دارند. در ادامه به توضیح چندین روش رایج پرداخته می‌شود که برخی از آنها در سیستم دائمی نیز قابل مشاهده هستند.

روش‌های ارزیابی موجودی کالا: اولین صادره از اولین وارده (FIFO)

روش FIFO که به عنوان «اولین صادره از اولین وارده» شناخته می‌شود، یکی از روش‌های رایج در ارزیابی موجودی کالا است. طبق این روش، کالاهایی که ابتدا خریداری می‌شوند، به عنوان اولین کالاهایی که به فروش می‌رسند در نظر گرفته می‌شوند. بنابراین

بهای تمام‌شده موجودی کالا در پایان دوره بر اساس آخرین قیمت‌های خرید محاسبه می‌شود؛ در حالی که بهای تمام‌شده کالاهای فروش‌رفته بر اساس قدیمی‌ترین قیمت‌های خرید محاسبه می‌شود. این روش به دلیل سادگی و هم‌راستایی با واقعیت‌های بازار، به طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ارزیابی موجودی کالا، روش اولین صادره از آخرین وارده (LIFO)

روش LIFO یا «اولین صادره از آخرین وارده» به این معنا است که اولین کالاهای فروش‌رفته از بین آخرین کالاهای خریداری‌شده هستند. طبق این روش، بهای تمام‌شده موجودی کالای پایان دوره بر اساس قدیمی‌ترین قیمت‌های خرید محاسبه می‌شود. این روش به دلیل این که ممکن است سود و زیان واقعی کسب‌وکار را به درستی نشان ندهد، معمولاً در حسابداری مالی پذیرفته نمی‌شود و در بسیاری از کشورها از نظر

استانداردهای حسابداری مورد تأیید نیست.

روش میانگین موزون ثابت

در این روش، فرض بر این است که کالاهای فروشرفته ترکیبی از کالاهای قدیمی و جدید خریداری شده هستند. برای محاسبه بهای تمام شده موجودی کالای پایان دوره، ابتدا بهای میانگین موزون هر واحد کالا محاسبه می شود. سپس این قیمت میانگین در تعداد موجودی کالای پایان دوره ضرب می شود تا بهای تمام شده موجودی کالا تعیین شود. این روش به کسب و کارها این امکان را می دهد که نوسانات قیمت خرید کالاها را در طول دوره به طور یکسان محاسبه کنند و برای شرکت هایی که در خرید کالاهای مشابه به طور مداوم فعالیت دارند، مناسب است.

این روش ها هر کدام مزایا و معایب خاص خود را دارند و بسته به نوع کسب و کار و نیازهای گزارشگری مالی، انتخاب یکی از این روش ها می تواند تأثیر زیادی بر نتایج حسابداری و مالی شرکت داشته باشد.

روش های ارزیابی موجودی کالا در سیستم دائمی

در سیستم دائمی، برای ارزیابی موجودی کالا، چهار روش مختلف وجود دارد که در اینجا به توضیح دو روش آن می پردازیم. در سیستم دائمی، دو روش مشابه با سیستم ادواری وجود دارد که شامل روش «اولین صادره از اولین وارده» (FIFO) و روش «اولین صادره از آخرین وارده» (LIFO) هستند اما در این بخش، به بررسی دو روش دیگر خواهیم پرداخت.

روش میانگین موزون متحرک

در روش میانگین موزون متحرک، تصور می شود که هر آنچه به عنوان موجودی در

پایان دوره وجود دارد، در واقع میانگینی از خریدهای قدیمی و جدید محسوب می‌شود. تفاوت اصلی این روش با روش میانگین موزون ثابت در این است که در سیستم دائمی، هر بار که خرید جدیدی با قیمت متفاوت انجام می‌شود، میانگین محاسبه شده به طور خودکار به روز می‌شود. این روش به ویژه در مواردی که تغییرات قیمت خرید کالا در طول زمان زیاد است، مفید واقع می‌شود. با استفاده از این روش، بهای تمام شده موجودی کالا به طور مستمر و به روز محاسبه می‌شود که باعث دقت بیشتر در ارزیابی موجودی‌ها می‌شود.

روش شناسایی ویژه

در این روش، به طور دقیق مشخص می‌شود که موجودی کالای پایان دوره از کدام خریده‌ها ناشی شده است. این روش عمدتاً برای مؤسساتی که تنوع اقلام آن‌ها محدود و ارزش هر قلم کالا بالا است، کاربرد دارد. برای مثال، شرکت‌هایی که در فروش محصولات خاص با حجم محدود و قیمت بالا فعالیت دارند، از این روش برای شناسایی دقیق موجودی استفاده می‌کنند. در این روش، هر قلم کالا به طور مستقل شناسایی می‌شود و بهای تمام شده آن بر اساس قیمت خرید واقعی همان قلم کالا محاسبه می‌شود.

این دو روش، به ویژه در سیستم دائمی، برای ارزیابی دقیق موجودی کالاها و به روز نگه داشتن اطلاعات مالی بسیار مؤثر هستند و به کسب و کارها این امکان را می‌دهند که از تغییرات قیمت و جزئیات دقیق کالاها در هر لحظه آگاه شوند.

برآورد ارزیابی

در مواقعی که شمارش فیزیکی موجودی کالا یا محاسبه بهای تمام شده عملی نباشد، ارزیابی موجودی‌ها از طریق روش‌های برآوردی انجام می‌شود. این روش‌ها به کسب‌وکارها کمک می‌کنند تا بدون نیاز به شمارش دقیق، ارزش موجودی‌های خود را محاسبه کنند. دو روش رایج برای این منظور عبارتند از روش درصد سود ناویژه و روش خرده‌فروشی.

روش درصد سود ناویژه

در این روش، سود ناخالص یا سود ناویژه به عنوان مازاد درآمد فروش نسبت به بهای تمام شده کالای فروخته شده تعریف می‌شود. این سود وقتی بر درآمد فروش خالص

تقسیم شود، درصد سود ناویژه به دست می‌آید که به عنوان یک معیار مهم برای ارزیابی میزان سودآوری شرکت استفاده می‌شود. افزایش این درصد نشان‌دهنده رشد درآمدها است، در حالی که کاهش آن می‌تواند به عنوان نشانه‌ای از مشکلات مالی یا کاهش کارایی شرکت در فروش کالا باشد. این روش معمولاً در گزارش‌های میان‌دوره‌ای یا زمانی که موجودی کالا به دلیل حادثه‌ای از بین رفته باشد، به کار می‌رود.

روش خرده‌فروشی

روش خرده‌فروشی مشابه روش درصد سود ناویژه است اما تفاوت اصلی آن در این است که به جای استفاده از سود ناخالص دوره قبلی، از سود ناخالص دوره جاری برای محاسبه ارزیابی موجودی استفاده می‌شود. این تغییر باعث می‌شود که روش خرده‌فروشی دقت بیشتری در برآورد موجودی کالا داشته باشد، چرا که به طور مستقیم از داده‌های دوره جاری برای تعیین درصد سود استفاده می‌کند. این روش می‌تواند در کسب‌وکارهایی که در حوزه خرده‌فروشی فعال هستند، بسیار مؤثر و کارآمد باشد.

این دو روش برآورد، به کسب‌وکارها این امکان را می‌دهند که حتی در مواقعی که شمارش دقیق موجودی کالا ممکن نیست، اطلاعات مفیدی از وضعیت موجودی‌های خود به دست آورند.

انتخاب بهترین مورد از روش‌های ارزیابی موجودی کالا

انتخاب بهترین روش ارزیابی موجودی کالا به شرایط خاص کسب‌وکار، اهداف مالی و وضعیت بازار بستگی دارد. هیچ رویکرد واحدی برای تمام کسب‌وکارها وجود ندارد، اما در اینجا به بررسی برخی از سناریوهایی که می‌توانند در انتخاب بهترین روش ارزیابی موجودی کمک کنند، پرداخته‌ایم:

درخواست وام برای توسعه مشاغل

اگر قصد دارید برای دریافت وام اقدام کنید و موجودی خود را به عنوان وثیقه در نظر بگیرید، بهتر است روش ارزیابی موجودی شما به گونه‌ای باشد که ارزش موجودی بالا

به نظر برسد. این امر به وام‌دهندگان اطمینان بیشتری می‌دهد. در صورت افزایش قیمت‌ها در طول سال، روش **FIFO** (اولین صادره از اولین وارده) معمولاً ارزش بالاتری برای موجودی‌ها ایجاد می‌کند. در مقابل، در صورت کاهش قیمت‌ها، تکنیک LIFO (اولین صادره از آخرین وارده) می‌تواند ارزش بالاتری برای موجودی‌ها به دست آورد. از آن جایی که مؤسسات مالی هنگام تأسیس وام به ارزش موجودی پایانی در ترازنامه توجه دارند، تکنیکی که بالاترین ارزش موجودی را به شما بدهد، انتخاب بهتری خواهد بود.

جذب سرمایه‌گذاران و راضی نگه‌داشتن سهامداران

اگر هدف شما جذب سرمایه‌گذاران جدید یا راضی نگه‌داشتن سهامداران فعلی است، ارزیابی موجودی به روشی که سودآوری بیشتری را نشان دهد، اهمیت دارد. برای شرکت‌هایی که حاشیه سود بالا دارند، استفاده از روش FIFO در شرایط تورمی می‌تواند برای نشان دادن درآمد خوب و جذب سرمایه‌گذاران مفید باشد. از طرفی، در صورتی که قیمت‌ها کاهش یابد، استفاده از روش LIFO می‌تواند به نمایش درآمد بالاتر و جذب توجه سرمایه‌گذاران کمک کند.

صرفه‌جویی در مالیات

اگر هدف شما کاهش بدهی مالیاتی است، انتخاب روش ارزیابی موجودی می‌تواند تأثیر زیادی بر میزان مالیات پرداختی داشته باشد. در شرایط تورمی، استفاده از روش LIFO می‌تواند به کاهش مالیات‌ها کمک کند، زیرا این روش هزینه‌های بالاتر را برای

موجودی‌های فروخته‌شده ثبت می‌کند که در نهایت منجر به سود خالص کمتری و مالیات پایین‌تر می‌شود. با این حال باید توجه داشته باشید که در ایران برای محاسبات مالیاتی، تنها روش FIFO مورد تأیید اداره‌های مالیاتی است. در نهایت، انتخاب روش ارزیابی موجودی بستگی به نیازهای خاص کسب‌وکار و اهداف مالی دارد و ممکن است در شرایط مختلف به روش‌های مختلف نیاز باشد.

سخن پایانی

انتخاب روش مناسب ارزیابی موجودی کالا یکی از وظایف حیاتی و پیچیده حسابداران است که نیاز به دقت و هوشمندی زیادی دارد. در این مقاله، به بررسی انواع روش‌های ارزیابی موجودی کالا و مزایا و معایب هر کدام پرداخته‌ایم و راهنمایی‌های لازم برای انتخاب روش مناسب بر اساس شرایط خاص هر کسب‌وکار ارائه داده‌ایم.

موجودی کالا به عنوان یکی از مهم‌ترین بخش‌های دارایی یک موسسه، تأثیر مستقیمی بر ترازنامه دارد و به طور غیرمستقیم در محاسبه بهای تمام‌شده در صورت سود و زیان مؤثر است. مؤسسات بازرگانی با توجه به سیاست‌های داخلی و نوع کالاهای خود می‌توانند از هر کدام از این روش‌ها برای ارزیابی موجودی استفاده کنند. با این حال، باید توجه داشت که روش «اولین صادره از آخرین وارده» (LIFO) به دلیل محاسبه نادرست بهای تمام‌شده موجودی کالا در پایان دوره و اثرات منفی آن بر دقت تراز سود و زیان، از نظر استانداردهای حسابداری معمولاً تأیید نمی‌شود.